

Gün Günəş Oğlunun Nağılı

Əzizə Cəfərzadə

© Əzizə Cəfərzadə. Anamın Nağılları. 1982.

Biri var idi, biri yox idi, allahın bəndəsi çox idi. Qəndahar vilayətində bir padşah var idi. Bu padşahın bir cüt əkiz oğlu var idi. Oğlanlar böyüyüb boya-başa çatanda, padşah arayıb-axtarıb bir cüt əkiz bacı tapdı, oğlanlarını bu əkiz bacılara evləndirdi.

Günlərin bir günündə padşah əcəl şərbətinin içməyin yaxınlaşdığını başa düşdü.

Oğlanlarını yanına çağırıb onlara vəsiyyətlər elədi, dedi:

—Balalarım, ömür karvanım yolu başa vurub, gedəriyəm. Məndən sonra bir-birinizdən muğayət olun.

O, üzünü vəzir-vəkilinə tutub dedi:

—Siz allah yanında şahid olun: bütün var-dövlətimi bu iki balama qoyub gedirəm.

Bacardığımı onlardan əsirgəməmişəm. Nadir oğlum qılınc vurmaqda nə tökmüşəmsə, onu götürüb—onu özünüzə padşah tikin. Qadir oğlum fikrinə kitaba-dəftərə verib, ağıl-kamal yiyəsi olub, onu da vəzir qoyun.

Vəzir, vəkil və sərkərdələr padşaha əhd-peyman verdilər, qılıncından öpüb, Nadirə beyət elədilər. Sonra da padşah oğlanlarına da dedi:

—Bir-birinizə can-deyib, can eşidin. Bir-birinizdən muğayət olun. Bir olsaz, heç kim sizi yeyə bilməz.

Bundan sonra padşah ömrünü balalarına tapşırıb, dünyaya göz yumdu. Vəzir, vəkil və oğlanları padşahı yudurtdular, kəfn-dəfn elədilər, qırx gün, qırx gecə yasını tutdular. Bütün rəiyyət qara geyindi. Ələmlər qara boyandı. Qırx günün tamamında cavan Nadir padşah tacını başına qoyub, ölkəni qardaşı Qadir vəzirlə birlikdə dolandırmağa başladı.

Ay ötdü, illər keçdi. Hər iki qardaş can bir qəlbə ömür sürdü. Bunlardan dünyaya övladlar gəldi. Nadir padşahın yeddi oğlu, Qabil vəzirin yeddi qızı oldu. Uşaqlar bir yerdə bacı qardaş tək böyüyür, dayədən mollaya, molladan lələyə keçirdilər. Oğlanlar kimi qızlar da hər biri bir işdə əmiləri oğlanlarından geri durmayıb, qılınc vurmaq, əmud, şeşpər atmaq öyrənirdilər.

Nadir şah oğlanlarına baxıb fərəhlənirdi. Hər gün səhər vaxtı həyəətə çıxanda, qardaşı Qadir vəzirə rast olan kimi onu zarafatla belə salamlayırdı:

—Salam əleyküm, yeddi qancıq atası!

Qadir vəzir bir söz deməsə də, qardaşının ürəyinə dəyməsə də, bu sözdən çox geri düşürdü, inciyirdi. Amma üzə vurmurdu.

Qadir vəzir günü-gündən saralır, qəm dəryasına qərq olurdu. Onun yeddi qızından ən kiçiyi Sahibə-Soltan adında çox mazarat bir qız idi. Bütün elmləri tamama yetirmişdi. Çox hazırcavab, bilikli qız idi. Gözündən tük də yayınmazdı. Axır vaxtlar atasının qəm dəryasına qərq olduğunu görürdü. Bir səhər yenə də qardaşından “Salam əleyküm yeddi qancıq atası” sözlərini eşidən Qadir vəzir qanıqara halda evə qayıtdı. Divanxanaya gedə də bilmədi. Evə girəndə Sahibə-Soltan atasını çox bikef görüb soruşdu:

—Ata can, niyə bikefsən, nə dərdin var?

Ata dedi:

—Dedim nə faydası, ay qızım?

Qız bic-bic gülüb dedi:

—Atayı-mehriban, özün demisən ki, ağıl ağıldan üstün olar. Kim bilir, bəlkə allah taala ağılıma elə bir fikir gətirdi ki, dərdinə əlac eləyə bildik?!

Oğulsuzluq dərdi kişinin belini əymişdi. Ürəyi qana dönə-dönə dərdini qızına açıb danışdı:

—Əmin hər gün mənə tənə vurur bala,—dedi,—yaman incimişəm ondan.

Sahibə-Soltan gülümsədi:

—Ata can,—dedi, əmimdən incimə. O çox dərinə gedən adam deyil. Qılınc işlədər, ağıl işlətməz. Bəs sən öz böyük ağılnla bu hasand şeyi niyə çətinə salmısan?

Qadir vəzir təəccüblə qızına baxdı:

—Day bunun harası hasand oldu? Oğlum yoxdu da.

Qız genə də güldü:

—Ata, sən bir ölkənin ağılbənd vəzirisən, dünya görmüsən, əmimdən incimə! Bu dəfə o sənə elə deyəndə, sən də cavab ver, de ki: “Əleykəssalam, yeddi köpək atası.” Dalıynan işin yoxdu.

Səhər oldu, üzünüzə xoş səhərlər açılsın. Qadir vəzir divanxananın həyatına yol aldı. Elə qapıdan girhəgirdə Nadir padşah onu salamladı:

—Salam əleyküm, yeddi qancıq atası!

Qadir vəzir də əlüstü cavab verdi:

—Əleyküməssalam, yeddi köpək atası!

Qardaşından bu sözü eşidən kimi Nadir şah duruxdu, bir söz demədi. Day o gündən qardaşı Qadir vəzirə sataşmağı da qatlayıb qoydu bir yana. Qardaşlar şad-xürrəm yaşadılar.

Ay keçdi, il ötdü. Bir gün Nadir padşah azarladı. Həkimlər ona nə qədər dava-dərman verdilərsə də əlac olmadı. Qadir vəzir ölkəyə car çəkdi, dedi:
—Hər kim padşahımızın dərmini tapsa, ona əlac eləyə bilsə, onu dünya malından qani eləyəcəm.

Həkimlər, türkəçarəçilər, həcəmətçilər, əttarlar saraya ayaq açdı. Sarayın darvazası bağlanmadı. Kim gəlib desə həkiməm, o saatdaca Qadir vəzirin yanına aparırdılar. Amma genə də padşahın dərmini tapıb, əlacını eləyən olmadı. Bir gün saraya dünyagörmüş bir qoca gəldi. Padşahın rənginə, dırnaqlarına, göz qapaqlarına baxıb dedi:
—Bu dərmin dərmanı narıncın turuncun suyudu. Qəndahardan iki aylıq yolda Yanan dağlar diyarı var. O diyarın Gün Günəş oğlu adında cavan bir padşahı var. Həmin padşahın başı buluddan, ayağı dəryadan nəm çəkən sarayının dalında iki bağı var. Birində qızılgüllər bitir. O birisində narınc-turunc yetişir. Hərgah bir igid çıxsın, gedib narınc-turunc gətirsə, padşah sappasağ sağalacaq. Azarı-bezarı qalmayacaq. Amma nə işsə Gün Günəş oğlu bağından hələ heç kimə bir dənə də narınc, nə də turunc verib. Hələm o bağın barısı buluda, özülü dəryaya söykənən hasarını aşabilən olmayıb.

Qoca bu sözləri deyəndə Nadir padşahın oğlanları yanındaydı. Əvvəlcə böyük oğlan gəlib ədəb məqamında durdu, qollarını qul kimi sinəsində çarpazladı:
—Atayı-mehriban, izin ver, gedim səninçün Gün Günəş oğlunun bağından narınc-turunc gətirim.

Atası zarıya-zarıya dedi:
—İzindi.

Oğlan başdan geyindi, ayaqdan qıfillandı. Tamam cılxa poladdan zirehə qütəvvər oldu. Əmud, qılınc qurşadı, nizə-şəspər götürdü. Atını yəhərlətdirib mindi. “Ağamı allah saxlasın” deyib Gün Günəş oğlunun diyarına tərəf üz qoydu. Oğlan getməkdə olsun, sizə kimdən deyim, Qadir vəzirdən. Qadir vəzir qardaşı oğlanlarının boş adam olduqlarını bilirdi. Özünün yaşı qılınc qurşanmaq yaşı deyildi: odur ki, qardaşı Nadir padşahdan xəlvət vəzir-vəkilə, sərkərdələrə xəbər elədi, “padşahı istəyən getsin, Gün Günəş oğlunun bağından dərman gətirsin” dedi. Bəlkə bir igid çıxa bu qorxulu xətərli yoldan istəkli qardaşı üçün dərman gətirə.

Vaxt tamam oldu, Nadir padşahın böyük oğlu səfərdən gəlib çıxmadı. İkinci oğlu atasının yanına gəlib, ədəb qaydalarını yerinə yetirdi. Qardaşının dalınca getməyə, narınc-turunc gətirməyə izin istədi. Padşah izin verdi. Bu da getdi, genə vaxt ötdü, bundan da xəbər ətər çıxmadı. Belə-belə padşahın yeddi oğlunun yeddisi də bir-birinin dalınca səfərə yollandı. Yeddisi də xəbərsiz-ətərsiz itdi. Heç birindən səs-soraq çıxmadı.

Nadir padşahın halı gündən-günə pisləşirdi.

Oğlanlarının da itməyi üstəlik ona bir dərd olmuşdu. Gecə-gündüz ah-zarından, sızıltısından ürək oycalanırdı. Qadir də qardaşına baxırdı, amanı kəsilirdi. Bu dəfə o, camaata car çəkirdi: “Hər kim gedib şahzadələrdən bir xəbər gətirsə ənam alacaq.”

Bir gün səhər vəzirin qızı Sahibə-Soltan cəngavər libasına qütəvvər olub, qılıncını belinə taxdı, əmisinin hüzuruna gəldi, ədəb salamını yerinə yetirib dedi:

—Əmey-mehriban, izin ver, gedib Gün Günəş oğlunun bağından sənə narınc-turunc gətirim. Əmim oğlanlarından da bir xəbər tutum.

Padşah zarıdı:

—Ay bala,—dedi,—əmin oğlanları kişi xeylağı ola-ola gedib bir iş qayıra bilmədilər. Özləri də xəbərsiz-ətərsiz itiblər. Sən bir tikə qız uşağı gədib neynəyəcəksən?

Qız sözünün üstündə durub dedi:

—Yox, əmi, gedəcəyəm. Yaxşısı budu, öz xoşunla razılıq ver, xeyir-dua ver mənə. Yoxsa bu səfərdən öldü var, döndü yoxdu.

Qızın atası Qadir vəzir də burdaydı. Qızının tündlüyünü, mazarratlığını, sözündən dönməyəcəyini bilirdi. Dedi:

—Qardaş, Sahibə-Soltan şahzadə əmisi oğlanlarından artıq deyil ki! Allah mənə oğul övladı vermədi ki, sənin yolunda ağır səfərə göndərəm. Neynim, qız uşağıdı. Atan-vuran olsa da adı qızdı. Amma izin ver, qoy getsin. Allahın gözü üstündə olsun.

Nadir padşahın çarəsi kəsildi. Dedi:

—Yaxşı, qızım, get! Tanrı səfərini xətersiz eləsin. Sağ get, salamat qayıt!

Sahibə-Soltan uzun, qulac saçlarını başına dolayıb, üstündən də bir dəbilqə geydi. Atını yəhərlətdirdi. Cəngavər paltarını qaydaya saldı, niqabını üzünə çəkib atlandı. Yola düşdü. Ayaq üzəngidə, diz qabırğada günə bir mənzil, teyyi-mənazil eləmədi, gecəni gündüzə qatdı. Yol üstündəki şəhərlərdə əmisi oğlanlarından gah birinə, gah da o birinə rast oldu. Şahzadələrin əllərindən bir iş gəlməmişdi, atalarına dərman tapa bilmədiklərinə görə, xəcalət çəkib vətənlərinə qayıtmamışdılar. Biri dərziyə, biri papaqçıya, biri aşpaza, biri pinəçiyə, qərəz hərəsi bir ustaya şagird olub, bu şəhərlərdə qalmışdılar. Qız şahzadələrin yerini bəlləyib yoluna davam elədi. Günlərin bir günündə Gün Günəş oğlunun vilayətinə çatdı.

Əl altıycan Gün Günəş oğlunun xasiyyətini, ev-eşiyini, bağ-bağatının təhərini öyrənib, bir gün özünü bazara verdi. İndi o bilirdi ki, Gün Günəş oğlu qəribdost adamdı, bu gün də onun bazara tamaşaya çıxan günüdür. Elə atın cilovunu qoluna keçirdi, bir az bazar başında dolanmamışdı ki, Gün Günəş oğlu bazara çıxdı. Gəzdi, dolandı, almasını aldı,

buyurtdurmalısını buyurtdurdu. Birdən gözü bazar başında at yedəyində gəzişən cavana sataşdı. Gördü ki, vallah, bu bir elə cavandı ki, yeməyəsən, içməyəsən, xətt-xalina, gül camalina tamaşa eləyəsən. Niqabını dəbilqə üstündən başına atıb şəhla gözləri can alır. Sahibə-Soltanın qaşları kaman kimi dartıldı, iki qaşının arasından bir ox çıxıb Gün Günəş oğlunun ürəyinə sancıldı. Gün Günəş oğlunun quşu bu cavana qondu. Həlbət ki, onun qız olmağını bilmədi. Yaxınlaşdı. Bacısı-qardaşı yox idi. Elə bildi ki, ürəyində oyanan məhəbbət qardaş tamarzısı olmağındandı. Gəlib “oğlanın” bərabərində durdu. Salam-ələykdən sonra soruşdu:

—Adın nədi, qardaş, kimsən, nəkarasan?

—Adım Rüstəm pəhləvandı, özüm də Qəndahardan gəlmişəm, qəribəm. Allah qonağıyam.

—Allah qəriblərin dayağıdı. Allaha da qurban olum, onun qonağına da. Buyur bizə gedək. Qonağım ol.

Qızın istəyi də bu idi. Öz-özünə dedi: “Ay allah, nə yaxşı oldu? Nə yoğurdum, nə yaptım, hazırca kökə tapdım. Bu şirin oğlandı, namxuda, göz dəyməsin.”

Bir-birinə qoşulub Gün Günəş oğlunun sarayına yola düşdülər.

İçəri girən kimi atları nökrələrə verib evə keçdilər. Gün Günəş oğlu “Rüstəmi” anasının yanına gətirdi, dedi:

—Ay ana, tanış ol, bu mənim təzə qardaşlığımdı. Qəribdi, irast olub gətirdim, amma məhəbbəti ürəyimə elə düşüb ki, elə bil bir saat deyil, anadan olandan tanıyıram onu.

Arvad qərib qonağa xoşgəldin elədi, sonra da oğluna dedi:

—Allah qardaşlığınızı başacan eləsin, bala.

Göydə ağ daş.

Yerdə ağ daş,

Ağ daş, qara daş

Siz oldunuz siğə qardaş.

İndi keçin oturun, allahın verdiyindən, bəndənin bişirdiyindən yeyin-için, könlünüz həmişə şad, damağınız da çağ olsun.

Sahibə-Soltan dil-tavazlı arvadın əlindən öpdü, qayıdıb döşündən öpdü, dedi:

—Ana, həmişə süfrəniz açıq olsun, nənəm demişkən suyunuz sərin, çörəyiniz isti olsun.

Onlar keçib oturdular, yedilər, içdilər. Nərdtaxta aralığa gəldi. Sahibə-Soltan xanım həmişə atası ilə, şahzadə əmioğlanları ilə nərd oynamışdı. Yaxşı bacarırdı. Nərdin leylicini axtarırdı, əlinə keçmirdi. Elə Gün Günəş oğlu da öz vilayətində yaxşı nərd oynayanlardan biri idi. Amma indi əli gətirmirdi. Gözü-könlü təzə dostu “Rüstəm”də qalmışdı. Əməlli oynaya bilmirdi. Odu ki, bir-iki tas uduzandan sonra dedi:

—Qardaş, yol gəlmisən, yorğunsan, gecə də keçir. Tənbəl deyib: “Yatmaq da ibadətdəndi.”
Gəl yıxılıb yataq.

Onlar yerlərinə girib yatdılar. Səhər Gün Günəş oğlu yuxudan oyandı. Gecəni o ki, var o üz-bu üz çevrilib əməlli yatmamışdı. Onun ürəyində nəsə bir şübhə baş qaldırmışdı. Nərd oynadıqca qərrib qonağın əlinə fikir vermişdi. İndi oyanan kimi dostunun yatacağına baxdı. Onu yerində görmədi, cəld geyinib anasının yanına gəldi:

—Ana can, qardaşlığım hanı?

Arvad dedi:

—A bala, qardaşlığın nə yaxşı sübhəxiz—yuxudan tez duran cavanmış. İt qurddan seçilməzdən durub əl-üzünü yuyub keçib bağa, gəzir özüyçün.

Gün Günəş oğlu şübhələrini anasına açdı:

—Ana can, qonağa bir yaxşı fikir verdinmi? Deyəsən, o, qızdı axı!

Arvad təəccübləndi:

—Nə danışırısan, ay bala?! Elə iş olmaz! Oğlandı.

—Yox, ana, vallah.

Barmağı üzük yeridi,

Qolu bilərzik yeridi.

Ana can, qonağım qızdı.

Anası cavab verdi:

—Neynək, oğul! İndi ki ürəyinə gəlib, yoxla! Gedin bu gün narınc-turunc bağında nişangah qoyun, ox atın! Oxu səninkindən uzağa getsə, mən haqqam. Səninki uzağa getsə—sən haqqsan.

Nahardan sonra Gün Günəş oğlu dedi:

—Rüstəm qardaş, gəlsənə bu gün gedək narınc-turunc bağında bir nişangah qoyub, ox ataq. Görək kim hünərlidi.

Qız ta bayaq razılaşdı. Bağı görmək, narınc-turuncun yerini bəlləməkçün əlinə fürsət düşmüşdü. Qız məsələsinə arif idi, alüstü başa düşdü ki, Gün Günəş oğlu ondan şübhələnib, sınamaq istəyir. Amma özünə də arxayın idi. Odu ki, cavab verdi:

—Neynək, ox ataq deyirsən, gedək ataq.

Onda narınc-turunc bağına gəldilər. Nişangah qoyub ox atdılar. Gün Günəş oğlu baxıb gördü ki, nə? Rüstəm qardaşının oxu onunkundan da bir yarım ağac uzağa düşüb.

Evə qağıdan kimi anası soruşdu:

—Necə oldu, ay bala, kimin oxu uzaq düşdü?

—Onunku, qardaşlığımınkı, ay ana!
—Gördün, bala, demədim oğlandı?

Gün Günəş oğlu fikirli-fikirli cavab verdi:

Yox, ana, vallah, barmağı üzük yeridi,
Qolu bilərzik yeridi.
Qonağım qızdı.

Arvad bir az fikirləşib dedi:

—Bilirsən nə var, bala? Bu gecə yerinizi gül bağında salacağam. Yatarsınız. Səhər onun yatdığı güllər soluxmuş olsa—qızdı, tərtəzə qalsa—oğlan. Qız canı hərarətli olar, gülü tez soluxdurar.

Ana-bala razılaşdılar. Gün Günəş oğlu ilə qardaşlığı axşamacan seyrəngahları gəzdirər, ov ovladılar, quş quşladılar, hər atanda da “Rüstəm” qardaşın oxu boşa getmirdi. Axşam düşdü. Onlar evə qayıdıb şam elədilər. Anası dedi:

—Balalarım, cavan adamsız, bürkü otaqda yatmayın. Yerinizi gül bağında salmışam. Döşəklərinizə qızıl gül ləçəkləri səpmişəm. Ətirli behiştə indi bağ. Gedin yatın özünüzçün.

Sahibə-Soltan xanım əlüstü məsələni başa düşdü. Bildi ki, oxu uzaq getməynən şübhədən çıxmayıb. Genə də onu imtahana çəkirlər. Ağılbənd qız idi axı! Belə şeylərdə onu xam salmaq olmazdı. Bağa gəldilər. Yerlərinə girib yatdılar. Gün Günəş oğlu dünən gecəni pis yatmışdı deyə bu gecə yerinə girən kimi xurt düşdü, yuxuya getdi. Amma qız yatmadı. Ağılbənd qız bildi ki, bundan yaxşı fürsət olmaz. Odur ki, barını aşıb, narınc-turunc bağına keçdi. Səhər bələdlədiyi narınc-turuncdan dərib heybəsinə doldurdu, bəlli yerdə gizlətdi. Sonra da qayıdıb yorğanına büründü; döşəkcənin böyründə mürgülədi. Səhərəcən döşəyinə səpilmiş güllərin üstünə uzanmadı. Səbh üzünüzə xeyirə açılınsın, səhər olan kimi Gün Günəş oğlundan da əvvəl geyinib-keçindi, siqə qardaşlığını da oyatdı:
—Dur, ay qardaş, gün üstünə düşür.

Onlar bağdan çıxarıxdan arvad özünü yetirdi, yorğan-döşəyə baxıb oğlunu xəlvətə çəkdi:
—Bir bax, ay bala? Onun yerinə səpdiyim güllər səninkindən də tərtəzə qalıb.

Gün Günəş oğlu yenə də dediyini dedi:
—Gördüm ana, amma vallah:

Barmağı üzük yeridi,
Qolu bilərzik yeridi,
Ana, qonağım qızdı ki, qızdı!

Bu dəfə anası dedi:

—Oğul day, bircə çarə qaldı. Götür qardaşlığını get hamama. Deynən gecə bağda yatmışıq, toz-torpaq olmuşuq, gedək yuyunaq. Sənnən getsə, oğlandı, getməsə qız.

Gün Günəş oğlu qardaşlığının yanına gəlib dedi:

—Qardaş, bu gecə bağda açıqlıqda yatmışıq, toz-torpağa batmışıq. Gəlsənə bir hamama gedək.

Qız fəndinin baş tutduğunu görüb ürəyində sevindi. “Yaxşı ki, gecə hazırlığımı görmüşəm.” Oğlana dedi:

—Lap yaxşı fikirləşmişən, qardaş! Elə mən də hamama getmək istəyirdim, amma üzlü qonaq olub sənə zəhmət verməyə utanırdım.

Qardaşlığının belə danışmağı Gün Günəş oğlunu lap arxayınlaşdırırdı. Onlar analarının hazırladığı boğçanı götürüb hamama getdilər. Amma qız ürəyində allaha yalvarırdı ki, bir vəsilə salsın, canını qurtarsın. Hamamın qənşərində qərib bir kişi görən kimi qız boğçasını qardaşlığına verib dedi:

—Qardaş, sən gir içəri soyun, mən də bu saat gəlirəm. Bu kişi bizim elliyə oxşayır. Onunla vətənə ismarış eləyim, atam-anam məndən nigaran qalmasın, bir az sizdə çox qalım.

Bu sözlər Gün Günəş oğlunu day da inandırdı. O boğçaları götürüb hamama girdi. İçəri girən kimi camadarlar onu soyundurub xəzinəyə saldılar. Sonra da kisə çəkməyə başladılar.

Gün Günəş oğlu hamamda qalsın, sənə xəbəri kimdən deyim, Sahibə-Soltan xanımdan. Qız canını qurtaran kimi qələmi alıb bir kağız yazdı, həmin qənşərinə gələn kişiyyə verib dedi:

—Əmi, zəhmət olsa da, bu kağızı hamamçıya ver. Mənim işim tələsikdi.

Sonra kağızdan birini hamamın qapısına yapışdırdı. Tələsik evə gəldi, bir kağız da darvazaya yapışdırdı. Gün Günəş oğlunun anasına dedi:

—Ana, əməyini halal elə. Gün Günəş oğlu yol üstündə yolumu gözləyir, məni yoluzaq eləyəcək. Elə indicə yerlimizə rast olduq. Dedi ki, əmim bərk naxoşdu, atam ismarlayıb, məni istəyir.

Arvad bir söz deyə bilmədi. Nökəri çağırdı, töyləni açıb atı ona verdilər. Sahibə-Soltan xanım arvaddan ayrılıb özünü bağın barısına tərəf verdi. Axşamdan pünhan yerdə qoyduğu heybəsini atın tərəfinə bağladı və “Ağamı allah saxlasın” deyib yola düşdü.

Dərələrdən sel kimi, təpələrdən yel kimi, badeyi-sərsər kimi yel oldu əsdi, yolun damarın kəsdi. Çox getdi, az dayandı, nə özünə dinclik verdi, nə atına. Amma yol üstündəki şəhərlərdən əmisinin oğlanlarını—Qəndahar ölkəsinin yeddi şahzadəsini də—pinəçini pinəçi yanından, aşpazı aşpaz yanından, papaqçını papaqçı yanından, dərzi dərzi yanından götürdü, əyin-başlarını düzəltdi. Hərəsinə bir köhlən at alıb verdi, götürüb

özüylə apardı. Günlərdən ən xoş günün birində gəlib Qəndahara çatdı. Elə o yerdə çatdılar ki, əmisi ölhaöldədi. Atası qarnın tutub gəzir. El camaat qara geyib yas tutur. Axı yeddi şahzadə itmişdi, bir dərd idi, gözəl göyçək, ağıllı-kamallı, dilli-tavazlı Sahibə-Soltan getməyi də bir dərd olmuşdu. Çək ki, çəkəsən.

Şəhərə çatacaqmayada saraya muştuluqçu getdi ki, gözünüz aydın şahzadələr də tapılıb, Sahibə-Soltan xanım da. Hələ üstəlik narınc-turunc da gətirib. Padşahın gözlərinə işıq gəldi. Zarafat deyil, yeddi oğul birdən tapılıb. Üstəlik namus məsələsiydi qız xaylağının getməyi. Deyirlər namusu itə atıblar it də yeməyib. Qərək nə başınızı ağradım! Təbil-nay vuruldu, bir kos-nağara çırpıldı ki, gəl görəsən. Qadir vəzir başının atlılarıyla qızının qənşərinə çıxdı. Vəzir-vəkil, naib-sərkər də şahzadələri və Sahibə-Soltan xanımı dövrəyə alıb saraya gətirdilər. Toy bayram başlandı. Sahibə-Soltan əmisinin yanına gəlib heybəsindəki narınc-turunc ona verdi:
—Dərmanın bucuğaz olsun, əmi, ye!—dedi.

Padşah narınc-turuncdan yeyən kimi o saat sappasağ oldu. Qızdan əhvalatı soruşdu. Sahibə-Soltan xanım başına gələn əhvalatları əvvəlindən axırına kimi, mən sizə nağıl elədiyim tək əmisinə, atasına danışdı. Əmisi oğlanlarını harda, necə tapıb gətirdiyini də oğlanlar özləri danışdılar.

Axırda Sahibə-Soltan xanım dedi:

—Əmi, ürəyinə dəyməsin! Kam almaq yaxşı şey deyil, amma sən bir vaxtlar mənə atamın ürəyimə dəymisən. Oğulsuz atamı kövrəltmişən. Amma indi özün də gördün ki, yeddi köpək bir iş görə bilmədi, yeddi qızın ən kiçiyi sənə narınc-turunc da gətirdi, yeddi oğlunu da.

Nadir padşah bu sözlərdən pozulmadı, dedi:

—Doğru deyirsən, qızım! Allah mənə cəza verdi. Mən pis zarafat eləmişəm. İstəkli qardaşımın ürəyinə dəymişəm. Neynək, tək hər şeyin axırı xoşbəxtlik olsun, necə də ki oldu. Qardaş, sən də məni bağışla.

Onlar hər ikisi Sahibə-Soltanın alnından öpüb dedilər:

—“Aslanın erkəyi, dişisi olmaz” deyənlərə min rəhmət. İndi də gəlin toy-bayramımızı eləyək.

Bəli... Bütün Qəndahar şahzadələrinin tapılmağını, padşahın sağalmağını bayram eləməkdə olsun, sənə kimdən deyim, kimdən danışım, Gün Günəş oğlundan!

Camadar bunun başına bir-iki qab su töküb xəznədən çıxarıb kisəciyə vermişdi, canına kisə dəyən kimi narahatlığı artmağa başladı. Öz-özünə dedi: “Ey dili-qafil, mən elə onun oğlan, ya qız olmasını bilmək üçün hamama gətirmişdim, bəlkə elə aldanmışam.” Kisəciyə dedi:

—Əyşi, çıx bir gör mənim qardaşlığım niyə yubandı, soyunub gəlmədi? Qərib qonaqdı, inciyər-elər ha!

Kişi kisəni onun kürəyində qoyub hamamın qənsərindəki paltarsoyunulan yerə keçdi, az keçmiş qayıtdı, dedi:

—Vallah, ay Gün Günəş oğlu, qardaşlığını tanımıram, paltar soyunulanda qərib adam görmədim. Boğça saxlayandan soruşdum, dedi: “Gün Günəş oğluna çatası bir kağız var. Bir qoca kişi gətirib verdi...”

Gün Günəş oğlu kisəçinin sözünün dalını eşidə bilmədi. Elə bil onu qaynar sudan çıxardıb soyuq suya saldılar. Cəld yerindən qalxıb başıalovlu boğça saxlayanın yanına cumdu. Naməni alıb oxudu, baxdı gördü “qardaşlığı” yazıb:

Qız gəldim, qız getdim, Gün Günəş oğlu!
Hamıdan tez getdim, Gün Günəş oğlu!
Narınc-turuncunu apardım, Gün Günəş oğlu!
Dalımcən gələsən, Gün Günəş oğlu!

Gün Günəş oğlu naməni oxuyub qartardı, day necə geyindiğini bilmədi. Haray hara çatacaq!

Hamamdan çıxanda, gördü qapının ağzına həmin kağızdan vurulub:

Qız gəldim, qız getdim, Gün Günəş oğlu!
Hamıdan tez getdim, Gün Günəş oğlu!
Narıncı-turuncunu apardım, Gün Günəş oğlu!
Dalımcən gələsən, Gün Günəş oğlu!

Gün Günəş oğlu başıalovlu özünü evə çatdırdı. Darvazalarının da qənsərində həmin namədən birini gördü. Qopardıb içəri girdi.

—Ana can, qız hanı?

—Hansı qız, ay bala?

—Qardaşlığım qız imiş, ana can! Axı mən sənə dedim ki:

Barmağı üzük yeridi,
Qolu bilərzik yeridi,
Ana, qonağım qızdı.

—Nə danışırsan, ay bala? Elə indicə sən qənsərincə xəbər verdi ki, sən onu yolda gözləyirsən. Əmisi azarlıdı, ismarlayıblar onu.

—Yox, ana! Bunlar hamısı kələkdə. Bunu al oxu.—deyib naməni anasına verdi. Arvad alıb oxudu, gördü yazılıb:

Qız gəldim, qız getdim, Gün Günəş oğlu!
Hamıdan tez getdim, Gün Günəş oğlu!
Narınc-turuncunu apardım, Gün Günəş oğlu!
Dalımcən gələsən, Gün Günəş oğlu!

—Ana, mən getdim, ev-eşikdən muğayat ol.

Arvad dedi:

—Ay bala, sən onu hardan, necə tapacaqsan? Nə mazarat qız imiş!

—Elə mənə də xoş gələn mazaratlığıdı. Mənim bağım quş quşluğu ilə səkə bilməsin. İndi bir qız xeylağı gəlsin, məni tovlaşdırıb, boynuma da deyın qoysun getdin? Onda mən gərək Gün Günəş oğlu olmayam. Onu tapmasam, ləçəyi başıma olsun!

Gün Günəş oğlu bu sözləri deyib hazırlaşdı. Altdan geyinib üstdən qıfillandı, üstdən geyinib altdan qıfillandı, köhlən ata suvar oldu, nə qılınc qurşadı, nə qalxan götürdü, dedi: “Ay qız, nə adını, nə kimliyini bilmirəm. Bağımdan təkə narınc-turunc aparmamısan, ürəyimi də ovlayıb aparmısan, ay zalım! Sən kələknən gəlmişdin, mən səni kələknən axtarıb tapam gərək. Yoxsa dilim yanında gödək olar.”

Oğlan ata mindiyini gördü; at yeldən qanad taxdı, seldən axar götürdü. Sürdü atın çaparını, qırdı yerin damarını. Bir də gözünü Qəndahar şəhərində açdı.

Gəlib bir karvansarada özünə, adına layiq hücrə tutdu, nökar tutdu. Sonra da nökarını göndərüb bir dənə xırdavatçı çantası aldırdı, bir dəst də köhnə libas. Öz-özünə fikirləşdi ki, “o mənə kələk gəlib, mən də onu kələk yolu ilə tapmalıyam. Yoxsa nə öz adını bilirəm, nə atasının adını. Evlərini tanımıram. Kimin qapısını döyüm? Kimliyini kimdən soruşum? Yaxşısı budu şəhərə çıxıb qızlara xırdavat sataram. Bir-bir həyətlərini gəzərəm. Bəlkə allah rəhm elədi, tapa bildim. Bəs üzünü də görə bilməyəcəyəm axı! Eh, xırdavatçıdan kim yaşınır? Birdən heç xırdavat alan olmadı?” Oğlan çox fikirləşdi, çox götür-qoy elədi. Dedi: “Hə, mən onu bircə gülüşündən tanıyaram, gərək elə xırdavat satam ki, çağıranda eşidənlər gülsün.” Belə fikirləşəndən sonra köhnə paltar əyninə geydi, xırdavat çantasını boynundan asdı, küçəyə çıxdı, şəhəri gəzib xırdavat satmağa başladı.

Küçələri gəzdikcə, evlərə, imarətlərə, qapı-pəncərələrə tərəf boylanıb gözəl səslə oxuyurdu:

İynə alan, sancaq alan,
Gülüşün, qızlar, gülüşün!

Onun əcaib-qərib xırdavat satmağını eşidənlər doğrudan da gülüşürdülər.

Bir gün belə, beş gün belə. Günlərdən xoş günün birində Gün Günəş oğlunun yolu vəzir Qadirin imarəti qabağına düşdü. Bu vaxt Sahibə-Soltan xanım külafirəngidə əyləşib şəhərə tamaşa eləyirdi. Birdən tanış bir səs eşitdi:

İynə alan, sancaq alan,
Gülüşün, qızlar, gülüşün!

Qızın ürəyi atlandı. Külafirəngidən əyilib aşağı baxanda nə gördü? Gördü ki, o igid Gün Günəş oğlu köhnə paltar geyib əyninə, boyundan da bir xırdavatçı qutusu asıb, gözlərini imarətlərin dər-divarlarına gəzdirib, məzəli səslə oxuyur:

İynə alan, sancaq alan,
Gülüşün, qızlar, gülüşün!

Qız o saat anladı ki, oğlan onu axtarır, onu deyib gəlib. Bu zəhmətlərə də onun xətri üçün qatlaşır. Amma Gün Günəş oğlunun geyimi, kecimi doğrudan da gülməliydi. Qız həm bu səbəbə, həm də özünü sevgilisinə tanıتماq üçün ürəkdən, bərk bir qəhqəhə çəkdi. Gün Günəş oğlu bu qəhqəhəni eşidən kimi başını qalxızıb, külafirəngiyə tərəf baxdı. Sahibə-Soltan xanım cəld bürüncəyinin üzünə çəkdisə də, oğlanın ovçu gözü onu aldı, nə aldı! Qız otaqda qeyb oldu. Gün Günəş oğlu yaxından keçən şəhərlilərdən birindən soruşdu ki, bu imarət kimindi. Ona Qadir vəzirini nişan verdilər.

Gün Günəş oğlu xırdavat qutusunu həmin adama bağışlayıb, cəld karvansaraya daban aldı. Gəlib cırım-cındırı əynindən çıxartdı. Hamama getdi, yuyunub arındı, faxir libas geyindi. Bir sini içinə ləl-cəvahirat yığılmış xonçanı nökərinin başına qoyub vəzirin sarayına yol aldı. O zaman padşahların, vəzirlərin qapısında iki daş kürsüsü olardı: biri elçi daşı, o biri də yolçu daşı. Pay istəyənlər yolçu daşını, pay gətirənlər elçi daşını süpürüb oturardılar. Gün Günəş oğlu da gəlib elçi daşını süpürüb oturdu. Oğlan burda oturmaqda olsun, sənə xəbəri kimdən verim, Sahibə-Soltan xanımdan.

Sahibə-Soltanın bacıları çoxdan ərə getmişdilər. Kimisi şahzadəyə, kimisi vəzirzadəyə, kimisi vəkilzadəyə, kimisi də xanzadə, bəyzadə, ağzadədən birinə verilmişdi. Ev-eşik sahibi olmuşdu. Amma atası nə qədər eləyirsə də, onu istəyənlərdən birinə də könül vermirdi. Axırda atasına demişdi:

—Ata can, incimə, vaxtı gələndə özüm sənə deyəcəyəm.

Ata da qızını çox istədiyindən onun qəlbinə toxunmurdu. İndi qız Gün Günəş oğlunun gəlməyini görən kimi, içəri keçib atasının yanına gəldi:

—Ata can, vaxtdı. Bir azdan sonra sənənin qapında elçi daşını süpürüb bir oğlan oturacaq. O cavan—məşhur pəhləvan Gün Günəş oğludu.

Atası da başa düşdü:

—Nə deyirəm ki, qızım? Xoşbəxt ol! Elə ağılda da, igidlikdə də bir-birinizə layiqsiz. Allah sizə yar olsun.

Bu vaxt nökər gəlib Gün Günəş oğlunun elçi daşının üstündə oturduğunu xəbər verdi. Vəzir əmr elədi. Gün Günəş oğlunu imarətin ən lətif bəzənmiş otaqlarından birinə apardılar. Xonçasını qəbul elədilər. Sonra vəzir özü onunla görüşüb danışdı, yanına salıb qardaşı Nadir padşahın qulluğuna apardı. Onun da razılığını alıb, Gün Günəş oğlu ilə Sahibə-Soltan xanımın kəbinini kəsdirmək üçün gün xoşladılar. Qazı gəldi, kəbini kəsdi. Nadir padşah onu ölümdən, oğlanlarını itgidən qurtaran istəkli qardaşı qızı üçün qırx gün, qırx gecə toy vurdurdu. Qul azad elədi. Sadağa verdi. Sonra da atası qızın cehizlərini qırx dəvəyə yükləyib, onları Gün Günəş oğlunun diyarına yola saldı. Burda da Gün Günəş oğlunun anası cavanlara toy busatı qurdurdu. Gün Günəş oğlu ilə Sahibə-Soltan ömürlərdən kam aldılar. Göydən üç alma düşdü: biri mənim, biri nəvəmin, biri də qulaq asanların.

Veb direktor: Betti Bleyer

Mətni yığdı: Səkinə İsgəndərova

Veb üçün hazırladı: Ülviyyə Məmmədova

AZERİ.orga qoyuldu: yanvar, 2004